

**ACTE INSTITUCIONAL DEL DIA INTERNACIONAL DE LES DONES**  
**8 de març de 2016, Saló Sant Jordi, Palau de la Generalitat**  
*Les polítiques d'igualtat com a estructura d'Estat*  
**Tània Verge Mestre**

El 8 de març és el dia en què commemorem anualment la lluita de les dones, i en especial del moviment feminista, per aconseguir el reconeixement de les dones com a subjectes de ple dret i la transformació radical de la societat. Tal com ha assenyalat la Presidenta de l'Institut Català de les Dones, el 8 de març d'enguany s'emmarca en un context on el debat sobre les estructures d'Estat ocupa un lloc central a l'agenda política. La meua intervenció posarà èmfasi en què la igualtat de dones i homes hauria de ser un eix vertebrador de l'Estat i, de manera específica, en com les polítiques d'igualtat haurien de ser considerades una de les estructures d'Estat més bàsiques. Abans de desenvolupar aquests arguments, exposaré breument quin són els fonaments constitutius de l'Estat, de l'Estat com a concepte.

D'acord amb la filosofia política i el dret, l'origen de l'Estat és un contracte social original entre els individus d'una comunitat pel qual s'accepta una certa limitació de les llibertats a canvi de la protecció dels drets i de la resta de llibertats, produint així la ciutadania. Aquesta teoria contractualista ha rebut diferents crítiques des del feminisme. D'una banda, com explica la teòrica Carole Pateman, el contracte no fou signat per tots els individus. La demostració més clara de la condició de no-ciutadanes de les dones és la seva exclusió durant un llarg període dels drets civils i polítics més bàsics, incloent el dret a vot, tal com denunciaren Olympe de Gouges a finals del segle XVIII i les sufragistes d'arreu del món al llarg dels segles XIX i XX. Les dones esdevingueren, doncs, part del contracte: no s'integraren en l'Estat com a ciutadanes, sinó com a esposes, mares o filles, amb un marge d'acció i decisió molt limitat. Encara avui homes i dones som parts desiguals d'aquest contracte, com exemplifiquen la segregació per raó de gènere del mercat laboral, la discriminació salarial, la disponibilitat reduïda de serveis públics d'atenció a infants i persones dependents, la freqüent desvaloració d'allò femení, o el control dels poders públics sobre els cossos i la sexualitat de les dones.

D'altra banda, aquest contracte d'arrel patriarcal parteix d'una separació rígida entre l'esfera privada, on s'assegura la reproducció social, i l'esfera pública, on es delibera sobre el bé comú i es defineixen les lleis i, per tant, també els drets i llibertats. D'aquesta manera, són decisions preses en l'esfera pública, en institucions on els homes han estat històricament sobre-representats, i hi segueixen estan sobre-representats, les que produeixen unes relacions de gènere no igualitàries, imposen el model masculí com la norma i distribueixen el poder, el reconeixement i els recursos de manera esbiaixada al gènere, tant en l'àmbit públic com en el privat. Fixem-nos en com el concepte de ciutadania encara parteix del model masculí. Molts dels drets socials no són drets inalienables de les persones, ni són iguals per a tothom, amb el nivell més alt de protecció vinculat al treball remunerat a temps complet al llarg de tota una vida. És a dir, els drets socials segueixen inspirant-se en un model de treballador que no sol·licitarà el permís de maternitat ni d'altres permisos per cura de persones dependents, bàsicament perquè té la vida familiar resolta.

Un contracte tan desigual requereix d'un potent sistema de socialització. Com subratlla l'escriptora i activista feminista Kate Millett, s'inculca a les dones des de la família, l'escola, la religió, la ciència o els mitjans de comunicació una ideologia social de gènere basada en les necessitats del grup dominant (per exemple, que les dones tenim un talent natural per a la cura de les persones), i s'assignen rols diferenciats que condueixen a una desigualtat d'estatus i de poder. Tanmateix, el

control de la societat patriarcal sobre les dones resultaria insuficient, fins i tot ineficaç, sense exercir la violència. La violència masclista no és exercida només de manera puntual sobre algunes dones, sinó que és un instrument d'intimidació constant sobre totes les dones, ja sigui a nivell físic, sexual, psicològic, econòmic o simbòlic.

Per aquest motiu, no n'hi ha prou amb garantir formalment la igualtat sinó que cal adoptar les mesures necessàries per assegurar que aquest dret pugui gaudir-se de manera efectiva. Les dones ja tenim formalment garantit el dret a la integritat física, però el terrorisme masclista ens segueix colpejant i assassinant a nivells de femicidi. Ja tenim formalment garantit el dret al sufragi passiu, però allà on no s'apliquen quotes, com en els càrrecs de designació, els homes ocupen la major part dels llocs. Ja tenim formalment garantit el dret a la no discriminació, però els nostres salaris són, de mitjana, un 25% més baixos que els dels homes, se'ns esborra del llenguatge, se'ns invisibilitza o se'ns cosifica als mitjans de comunicació i a la publicitat, i se'ns ataca amb més duresa en l'exercici de càrrecs públics, com si fóssim les eternes "invasores d'espais", en paraules de la sociòloga feminista Nirmal Puwar.

Les lleis d'igualtat són, per tant, una mesura no només necessària sinó imprescindible. Són també probablement de les lleis més complexes que hi ha en la seva definició i execució, per diferents motius. En primer lloc, la complexitat es deriva del seu abast, afectant tot el sistema polític, jurídic, social i econòmic. El patriarcat no disposa d'una "seu central". La naturalització dels desavantatges es manifesta en el règim de gènere específic del conjunt d'institucions i organismes amb competències públiques (com escoles, universitats, tribunals o mitjans de comunicació), de les entitats semi-públiques (com partits o sindicats) i de les entitats privades (com les empreses o els espais d'oci).

En segon lloc, la complexitat de les lleis d'igualtat rau en què la transversalitat de gènere, és a dir, tenir en compte la manera en què les diverses actuacions recullen i atenen les perspectives i necessitats tant de les dones com dels homes, afecta totes les etapes de les polítiques públiques i tots els actors implicats, des dels nivells de presa de decisió fins a la implementació de les polítiques. Aquesta és la seva principal fortalesa i també n'és la seva principal debilitat. En el seu desplegament, la transversalitat de gènere sovint s'afronta a una carrera d'obstacles, incloent-hi la manca d'expertesa de la pròpia administració i una assignació de recursos clarament insuficient.

En tercer lloc, les lleis d'igualtat són també complexes perquè combaten la inèrcia institucional a voler garantir la igualtat fent que les dones s'assemblin als homes, és a dir, a adoptar el model masculí com a referent universal. D'aquí que la Llei 17/2015 parli de la igualtat *de* dones i homes i no *entre* dones i homes. Es tracta de transformar les relacions socials de gènere i d'omplir de contingut els drets de les dones. La igualtat només pot assolir-se des del respecte i el reconeixement de les diferències, unes diferències que també són constitutives de la diversitat interna del subjecte "dones".

Els drets de les dones són drets humans i llur garantia és un requisit indispensable de la justícia social i un indicador de qualitat democràtica dels països. Així, doncs, cal modificar les estructures polítiques, socials i econòmiques existents i avançar cap a un nou contracte social, cap a un nou model de ciutadania i de *cuidadania*, que trenqui la divisió androcèntrica entre vida pública i vida privada, que posi en el centre la responsabilitat col·lectiva en la cura de les persones i que acabi amb la invisibilització i desvaloració de les aportacions de les dones.

El desplegament de la Llei 17/2015 s'inicia en un context polític específic, el procés de construcció d'una república catalana. Què pot implicar aquesta coincidència temporal per canviar el contracte sexual descrit al principi per un nou contracte entre iguals? Un nou Estat no és una condició suficient per assolir una igualtat real i efectiva de dones i homes però pot representar-ne una oportunitat històrica. Per exemple, Canadà, Austràlia, Nova Zelanda i els Estats occidentals dels Estats Units foren dels primers països en garantir el sufragi femení, una generació abans que ho fessin les respectives metròpolis europees.

Com en el conjunt de l'electorat, entre les associacions de dones no hi ha unanimitat sobre què hauria de comportar el dret a decidir. No obstant, sigui quin sigui el model d'Estat que es defensa, s'està plenament d'acord en reclamar un *país independent del patriarcat*, un país que garanteixi d'una vegada per totes la independència de les dones. Si es vol fer no només un altre país sinó un país més just, les polítiques d'igualtat han d'esdevenir una estructura d'Estat.

Les estructures d'Estat són els pilars indispensables que necessita un Estat per poder exercir les seves funcions. Tot i que ens manca elaborar una llei pròpia de drets sexuals i reproductius, el nucli dur de l'estructura d'Estat d'igualtat ja està creada: la Llei 17/2015, d'Igualtat efectiva de dones i homes; la Llei 5/2008, del dret de les dones a eradicar la violència masclista; i la Llei 11/2014, per a garantir els drets de lesbianes, gais, bisexuals, transgènere i intersexuals i per a eradicar l'homofòbia, la bifòbia i la transfòbia. Ara bé, perquè la igualtat sigui realment una estructura d'Estat, les polítiques d'igualtat han de ser sostenibles en el temps, al marge de les conjuntures econòmiques, i han de disposar d'una dotació pressupostària i de personal adequada per al seu desplegament i seguiment. Així mateix, prendre's seriosament el compromís amb la igualtat implica que la transversalitat de gènere integri la resta d'estructures d'Estat. No podré mencionar-les totes, però en destaco les més rellevants.

Les violències contra les dones constitueixen la més alta negació dels drets humans. No són una qüestió individual ni privada. Precisament perquè són una qüestió política de primer ordre, han d'esdevenir una qüestió d'Estat. Això impacta de manera especial en la Justícia, una de les estructures d'Estat més bàsiques. Entre els molts dèficits que presenta en l'actualitat, hi trobem la manca de protecció que es proporciona a les dones en situació de violència masclista. El compromís amb l'eradicació d'aquesta xacra social també passa per una altra estructura d'Estat clau: la política educativa. Ens cal una escola pública, laica, en català, de qualitat i coeducadora, que combati els estereotips de gènere i les discriminacions sexistes; que cultivi el diàleg i la mediació com a mitjà per desacreditar qualsevol expressió de violència; que fomenti la coresponsabilització en el treball domèstic i de cura de les persones, i que visibilitzi les contribucions de les dones. Parlo d'escola com a terme genèric on incloc totes les etapes educatives, des de les llars d'infants a les universitats.

El dret de les dones a decidir sobre el propi cos i sobre la seva sexualitat és també un element fonamental per garantir la llibertat de les dones. El nou país ha de comptar amb una llei de drets sexuals i reproductius que faci efectiu l'avortament lliure i gratuït, així com l'accés a la reproducció assistida al marge de l'orientació sexual de les dones i del seu estat civil, d'acord amb la resolució del Parlament aprovada el juliol de 2010. Aquesta llei també ha de promoure la formació afectivo-sexual d'infants i adolescents amb l'objectiu d'evitar les conductes abusives derivades de la manca de formació i de recursos pertinents. No hi ha cap relació entre la màxima llibertat de les dones sobre el propi cos i les taxes de natalitat. L'estímul passa en tot cas per una concepció del treball remunerat i de l'activitat econòmica que asseguri la sostenibilitat de la vida.

Aquí apareixen les estructures d'Estat relacionades amb el benestar social i l'economia. El treball de cura és responsabilitat de tots i totes. Cal posar el treball de cura i de reproducció social al centre de la política i l'economia mitjançant polítiques actives d'equilibri treball-vida adreçades no només a les dones sinó també als homes. Unes polítiques que promoguin una veritable coresponsabilització, com ara els permisos de paternitat iguals i intransferibles. D'altra banda, l'ampliació dels serveis públics d'atenció a les persones no només descarregaria les dones d'una bona part del temps de treball no remunerat, que podrien dedicar-lo al seu propi desenvolupament així com a la millora de la societat, sinó que faria efectiu el dret a l'autonomia personal del conjunt de la ciutadania. A més, les polítiques de benestar han de tenir en compte l'elevada feminització de la pobresa en el disseny de polítiques d'habitatge i de combat contra la pobresa energètica, entre d'altres mesures.

Mirant ara cap a l'exterior, la política de seguretat o les relacions internacionals, també poden ser estructures d'Estat que promoguin la igualtat. Això implica abandonar el militarisme del vell Estat, alliberant així molts recursos que es podrien dedicar als aspectes mencionats fins ara, i no implicar el nou Estat en desenvolupar forces armades ni en la indústria armamentista. L'aposta ha de ser per la promoció dels drets humans i de la pau. Una tradició, la pacifista, gens aliena a Catalunya, històricament arrelada en les assemblees de pau i treva i de manera contemporània en el moviment insubmís i d'objecció de consciència, passant pels grups de dones antimilitaristes.

Finalment, cal recordar que les estructures d'Estat i les institucions les componen individus. Si ens disposem a signar un nou contracte social en el marc d'un Estat propi, la igualtat ha d'impregnar totes les fases d'aquest contracte. La primera clàusula, la que defineix *qui* participa, ha de garantir la paritat en tots els àmbits. La Constitució espanyola del 1978 només té "pares". L'Estatut de Catalunya del recuperat autogovern (1979) fou redactat per dinou homes i una dona. Sent la igualtat de gènere un tema de màxima rellevància constitucional en un moment de transició nacional, la paritat és un requisit irrenunciable per incorporar degudament des de l'inici les veus i perspectives de les dones i de les organitzacions feministes. Constituïnt la meitat de la població, no es pot acceptar com a just cap percentatge de presència de les dones inferior al 50% en tots els espais de participació i de presa de decisions.

Acabo la meva intervenció recordant el 25è aniversari de la mort de Montserrat Roig i Fransitorra. L'escriptora i activista feminista ens deia el següent: "els homes no poden somiar ser lliures si segueixen oprimint les dones". Permeteu-me la llicència d'adaptar aquesta frase en el següent sentit: un país amb desigualtat de gènere no podrà ser mai un país lliure. Que la igualtat de dones i homes sigui, doncs, l'eix vertebrador del nou país.

Moltes gràcies.

**Tània Verge Mestre**

Professora agregada / Associate Professor / Contratada doctora

Departament de Ciències Polítiques i Socials

Delegada del Rector per a les Polítiques d'Igualtat de Gènere

UPF

[@taniaverge](https://twitter.com/taniaverge)